

ROSEMARY SULLIVAN

FIICA LUI STALIN

Viața extraordinară a
**Svetlanei
Allilueva**

Aleasă cea mai bună carte a anului
de **BOSTON GLOBE**

THE PLUTARCH AWARD
pentru cea mai bună biografie

CORINT
ISTORIE

Capitolul 3

Gospodina și țăranul

Svetlana și-a împărțit viața în două: înainte și după moartea mamei sale, când lumea ei s-a schimbat radical. Tatăl ei a hotărât imediat să se mute din Palatul Poteșni, unde umbra Nadiei bântuia peste tot. Nikolai Buharin s-a oferit să-i dea în schimb apartamentul său de la parterul Palatului Senatului, cunoscut și sub numele de Palatul Galben, unde pe vremuri, își avea reședința particulară Lenin. Stalin a acceptat.

Era un apartament lung și îngust, cu tavane boltite și încăperi întunecoase, care pe vremuri slujise drept oficiu. Svetlana a urât locuința aceea. Singurul obiect familiar era o fotografie a Nadiei de la Zubalovo, în care purta un frumos șal brodat. Stalin dăduse dispoziție să se mărească poza și o agățase în sufragerie, deasupra unui bufet frumos sculptat. Svetlana și-a umplut camera cu lucruri care-i aminteau de mama sa. Biroul lui Stalin era la etajul de deasupra, iar Biroul Politic se reunea în aceeași clădire.

Locuința Svetlanei era acum plină de străini foarte vigilenți. Era condusă după modelul militar, cu agenți OGPU (poliția secretă) care erau socotiți drept „personal de serviciu” mai degrabă decât oameni de serviciu. Ea era convinsă că mama ei n-ar fi acceptat niciodată o astfel de invazie, dar se vede că Stalin socotea nimerit ca locuința lui să fie condusă în regim

aproape militar. Copiii nu trebuiau răzgâiați. Niciun fel de lux, niciun fel de privilegii. Probabil socotea că era nevoie de securitate. Dușmani erau peste tot.

Chiar și dacea preferată a Svetlanei a suferit modificări. Când ea și Vasili s-au întors acolo după moartea mamei lor, a fost distrusă când a văzut că dispăruse căsuța lor din copac, pe care o denumise „Robinson Crusoe”, ca și leagănele¹. Din motive de securitate, aleile cu nisip fuseseră acoperite cu asfalt urât și negru, iar tufele frumoase de liliac și cireș fuseseră scoase din pământ. Deși numeroasa familie mai frecventa Zubalovo la sfârșit de săptămână, iar bunicul Serghei stătea acolo mai tot timpul, Stalin rareori mai vizita dacea.

Bunica Olga continua să locuiască într-un mic apartament în altă clădire din Kremlin. În acea lume nouă și ciudată, apartamentul Olgăi era singurul loc primitiv, cu acele covoare caucaziene și celebrele *takta* acoperite de perne brodate. Când venea în vizită la ea, Svetlana o găsea pe bunică-sa tunând și fulgerând împotriva noii administrații. Ea îi socotea pe acei „angajați ai statului” o cheltuială inutilă de bani publici. În același timp personalul spunea că e o „bătrână trăsniță și plină de ifose”².

Curând s-a văzut limpede că Stalin nu avea de gând să mai locuiască în Kremlin. Curând după moartea Nadiei, el l-a pus pe Miron Merjanov³, arhitectul său favorit, să-i facă planurile unei noi dacea în orașul (pe atunci) Kunțevo, la circa douăzeci de kilometri de Moscova. El a denumit-o Blijniaia, adică „dacea din apropiere”. Se spune că Stalin alesese acest nume pentru că era o localizare vagă atunci când vorbea la telefon și convorbirea putea fi ascultată de dușmani. Casa aceea vopsită într-un verde de camuflaj, cu șaisprezece încăperi, se afla în mijlocul unei păduri. Ca să ajungi acolo trebuia să conduci pe un drum asfaltat îngust

și să treci de un gard de aproape cinci metri înălțime, plin de reflectoare, după care urmau o a doua poartă și sârma ghimpată. Svetlana detesta noua casă a tatălui ei. Spunea că dacea aceea și apartamentul din Kremlin i-au apărut mereu în coșmarurile ei vreme de decenii.

Prin 1934 Stalin s-a mutat în noua sa dacea de la Kunțevo. De cele mai multe ori seara, cobora scările de la Palatul Galben pentru a lua cina în apartamentul din Kremlin alături de copiii săi. Împreună cu el veneau și membrii cercului său intim, numai bărbați. Svetlana dădea fuga în sufragerie. Tată ei o așeza de-a dreapta lui. Cum toți bărbații discutau numai treburi de serviciu, ea se uita la fotografia pusă în ramă a mamei ei de deasupra bufetului. Tatăl ei se întorcea adesea spre ea și o întreba ce note mai luase la școală și semna în carnetul de elev. Cel puțin acestea erau amintirile ei despre cinele din familie. Deși nu pomenește nicio vorbă despre fratele ei, e de presupus că Vasili era și el acolo, la fel de tăcut. Când se termina cina, Stalin îi expedia pe copii și continua discuțiile cu membrii Biroului său Politic până în zorii zilei. Apoi se îndrepta spre Kunțevo să se culce. Uneori, îmbrăcat cu paltonul, mergea să-și sărute fiica înainte de culcare.

Plecarea lui Stalin se desfășura după un ritual minuțios. Afară așteptau trei mașini absolut identice, cu geamuri albastrii. Stalin alegea una, se urca și pornea, cu o coloană de protecție, în fiecare noaptea mergând în altă mașină și pe alt traseu. Traficul pe șoselele Arbat și Minskoe era oprit în toate cele patru direcții. Întotdeauna, abia în ultimul minut îi spunea secretarului său personal, Aleksandr Poskrebîșev, sau gărzii sale de corp, Nikolai Vlasik, că avea de gând să se ducă la dacea⁴.

La dacea de la Kunțevo, viața avea un ritual militar, cu comandanți și gărzi de corp. Acolo lucrau în ture doi bucătari, o femeie de serviciu, șoferi, paznici, grădinari și femeile care-l serveau pe Stalin la masă. Și aceștia erau angajați ai OGPU.

În special comandanții și gărzile de corp erau funcționari de rang înalt răsplătiți de partid cu diverse privilegii: apartamente bune, vile, mașini de serviciu guvernamentale. Valentina Istomina – căreia toată lumea, inclusiv Svetlana, îi spunea Valecika – a apărut în calitate de menajeră personală a lui Stalin și a rămas alături de el vreme de optsprezece ani. După spusele lui Molotov, au circulat numeroase zvonuri neconfirmate că ea era și tovarășa de pat a lui Stalin⁵.

În 1933 a apărut o nouă guvernantă, Lidia Gheorghievna, deși Aleksandrei Andreevna i s-a îngăduit să rămână mai departe cu Svetlana în apartamentul din Kremlin. Încă de la început Svetlana a detestat-o pe noua guvernantă pentru că o certa pe doica ei: „Tovarășă, vezi care ți-e locul!” Dar Svetlana, care avea șapte ani, striga la ea: „Să nu îndrăznești să-mi insulti doica”⁶.

Acum, că rămăsese fără mamă, Svetlana era evident distrusă și și-a îndreptat nevoia de afecțiune spre tatăl ei. Luna august a anului 1933 și-a petrecut-o cu doica ei la Soci. De acolo îi scria tatălui ei aflat la Moscova:

5 august 1933

Dragul meu papocika [tătic],

Ce mai faci și cum o duci cu sănătatea? Am primit scrisoarea ta și mă bucur că mi-ai îngăduit să mai stau și să te aștept aici. Am fost îngrijorată că eu o să plec la Moscova și tu o să vii la Soci și n-am să te mai văd. Dragă papocika, când o să vii nici n-o să mă mai recunoști. M-am bronzat ca lumea. În fiecare noaptea aud cum urlă coioții. Te aștept la Soci.

Te sărut,
Svetanka⁷.

Trecuseră nouă luni de la moartea mamei ei. O copilă, îngrozită de întuneric, speriată că tatăl ei va dispărea și el, ascultă cum urlă lupii noaptea în păduri. Avea șapte ani. Aștepta.

Foamea asta neostoită de afecțiune va reveni intempestiv, ca un obstacol de-a lungul întregii sale vieți.

Stalin pare să fi fost conștient de nevoile afective ale fiicei sale atât de mici. Candido Ciarkviani, scriitor și politician pe care Stalin îl admira și l-a promovat, în amintirile sale relatează că a fost șocat să descopere că „Stalin, un om lipsit cu totul de sentimentalisme, manifesta față de fiica sa o gingășie atipică. «Mica mea gospodină», obișnuia să spună Stalin, și o așeza pe Svetlana pe genunchii lui și o săruta. «De când și-a pierdut mama, îi spun mereu că ea e gospodina casei», ne relatea Stalin”⁸.

Stalin avea tot felul de cuvinte de alint pentru Svetlana. Era „fluturașul meu”, „musculița mea”, „vrăbiuța”. Chiar inventase un fel de joacă între ei care a continuat până când ea a împlinit șaisprezece ani. Ori de câte ori îl ruga ceva, el obișnuia să-i relice „De ce mă rogi întotdeauna? Poruncește-mi, și voi împlini porunca ta pe dată!”⁹. Îi spunea mereu că e gospodina lui, că e secretara lui, deci avea o misiune. De obicei cobora de la biroul lui de la etaj treptele Palatului Galben, o lua pe coridor și striga: „Gospodina!”

Și acesta era tot Stalin. Pentru Svetlana inventase o prietenă imaginară, pe nume Liolka. O dublură a Svetlanei, o fetiță perfectă. Tatăl ei îi spunea că tocmai o întâlnise pe Liolka și ea tocmai făcuse ceva cu totul minunat, iar Svetanka (numele de alint pe care-l folosea Stalin) ar trebui s-o imite. Sau îi relatea că Liolka făcuse ba asta, ba cealaltă. În taină, Svetlana o ura pe Liolka.

Când stătea în vila de la Soci, Stalin îi trimitea deseori scrisori cu litere mari de tipar, ca pentru un copil, semnate „Tăticul”:

Gospodinei mele, Svetanka:

Nu prea îi scrii tăticului tău. Cred că l-ai și uitat. Cum stai cu sănătatea? Ești bolnavă, da? Acum ce mai faci? Ai mai văzut-o pe Liolka? Ce-ți fac păpușile? Credeam că voi primi

vreo poruncă de la tine, dar nimic. Păcat. Îl îndurerezi pe tăticul tău. Nu contează. Te sărut. Aștept vești de la tine.

Tăticul tău¹⁰.

Stalin își spunea prim-secretar. Iar Svetlana îi scria prim-secretarului scurte note cu porunci și le prindea cu o piuneză pe peretele de lângă telefonul de pe biroul lui. Amuzant, ea trimitea astfel de misive și tuturor celorlalți „secretari mai mici” din Kremlin. Miniștrii din guvern, precum Lazar Kaganovici și Viaceslav Molotov, nu aveau de ales și trebuiau să intre și ei în joc. Svetlana îi porunca prim-secretarului să vină și s-o ducă la teatru, să meargă cu ea cu noul metrou, să meargă în vizită la dacea de la Zubalovo:

21 octombrie 1934

Către tovarășul I.V. Stalin, prim-secretar,
Porunca nr. 4: Îți poruncesc să mă iei cu tine.

Semnat: Svetanka, gospodina.

Sigiliu

Mă supun. I. Stalin.

Semnat: Prim-secretar¹¹.

În fiecare toamnă, Stalin petrecea câteva luni la dacea sa din sud, la Soci, unde lucra de unul singur. Svetlana era lăsată în grija doicii. Atunci îi scria scrisori pline de dragoste tatălui ei, dar puteai simți tonul ei atent și prevenitor:

15 septembrie 1933

Dragul meu papocika,

Ce mai faci și cum stai cu sănătatea? Am ajuns cu bine, numai că doica s-a îmbolnăvit pe drum. Dar acum totul e bine. Papocika, nu tânji după mine, ci ai grijă de tine și odihnește-te, iar eu o să încerc să învăț excelent ca să te fac fericit...

Te sărut mult,

A ta Svetanka¹².

Scrisorile lui Stalin puteau fi pline de afecțiune, dar îi plăcea și s-o necăjească:

18 aprilie 1935

Mica mea gospodină!

Îți trimit niște rodii, tangerine și niște fructe confiate. Să le mănânci și să te bucuri de ele, mica mea gospodină. Lui Vasia [numele de alint a lui Vasili] nu-i trimit nimic pentru că nu învață bine la școală și nu face nimic, doar promite. Spune-i că nu cred în promisiunile care sunt doar vorbe goale și n-am să cred ce spune Vasia decât atunci când o să se apuce serios de învățat, chiar dacă n-o să aibă decât note de *bine*. Tovarășă gospodină, îți raportează că am fost la Tiflis o singură zi. Am fost acasă la mama și i-am transmis urări din partea ta și a lui Vasia. O duce bine, în general, și vă sărută mult pe amândoi. Și acum toate bune. Vă sărut. Ne vedem curând”¹³.

Semna scrisorile astfel: „De la amărâțul de secretar al Svetankăi-gospodina, sărmanul țăran I.V. Stalin”.

Și alții își aminteau de mica „gospodină”. După moartea Nadiei, Nikita Hrușciiov a reușit să se mențină în grațiile lui Stalin. Amintea despre Svetlana că era o fată drăguță „întotdeauna îmbrăcată elegant, cu o fustă ucraineană și o bluză brodată”, cu păr roșcat și pistruiată, arătând ca „o păpușă dichisită”.

Adesea Stalin obișnuia să spună „Ei bine, gospodino, acum ai grijă de oaspeți”, iar ea o lua la fugă și dispărea în bucătărie. Stalin explica: „Ori de câte ori se supără pe mine, îmi spune: «O să mă duc la bucătărie și o să mă plâng bucătarului de tine». Iar eu mă rog de ea: «Cruță-mă! Dacă te plângi bucătarului, o să vină la mine și o să vezi ce o să-mi facă!» Și atunci Svetlanka [sic!] îmi replică serioasă că o să-i spună despre tatăl ei dacă mai face răutăți”¹⁴.

Joaca asta de-a gospodina și țăranul ar putea părea fermecătoare, numai că avea și o parte întunecată. Hrușciiov susținea că i se făcea milă de micuța Svetlana „așa cum mi-ar fi milă de un orfan. Stalin era din fire brutal și nepăsător... [Stalin] o iubea, dar... era precum tandrețea unei pisici pentru un șoricel”.

Eileen Bigland, ziaristă britanică, își amintește că a întâlnit-o pe Svetlana în 1936 pe când era o „școlăriță durdulie” de zece ani. „Tatăl ei o adora. Îi plăcea s-o audă relatând isprăvile din Parcul de Cultură și Odihnă. O mângâia încântat când o auzea interpretând la pian *Clopoței albaștri din Scoția*. Era un tată dur și nemilos față de ea, îi plăcea s-o stârnească, s-o incite, precum un urs cu puilul său, și mereu aveai senzația că o s-o înșface asemenea unui urs. Iar ea era o fetiță mică și drăguță.”¹⁵

La Kremlin era și un cinematograf mic, într-o zonă unde înainte fusese sera, legat printr-un coridor de Palatul Senatului. După cina obișnuită, ce dura vreo două ore și se termina pe la nouă seara, Svetlana se ruga de tatăl ei să n-o trimită încă la culcare. El se prefăcea că se supără, apoi râdea: „Gospodino, arată-ne încotro să se îndreptăm. Dacă nu ne călăuzești tu, n-o să găsim niciodată locul unde trebuie să ajungem”¹⁶.

Pentru un copil era un moment plin de emoție să alerge în fruntea unei procesiuni întregi pe coridoare și prin Kremlinul pustiu la acea oră. Era urmată de tatăl ei, de cei din anturajul său, de cei din paza personală, iar la oarecare distanță, venea, mergând încet, mașina blindată care acum îl însoțea pe conducător peste tot. Filmele se terminau pe la două dimineața. Când și ultimul film se încheia, Svetlana alerga prin curtea pustie a Kremlinului, lăsându-i pe cei mari să-și continue discuțiile.

Stalin viziona la Kremlin toate noile filme sovietice înainte de a fi rulate pentru public, așa că Svetlana a văzut *Ceapaev*, *Cercul*, *Volga-Volga*. Lui Stalin îi plăceau filmele occidentale,

mai ales cele ale lui Chaplin, care-l făceau să izbucnească în hohote de râs – în afară de *Dictatorul*, care a fost interzis¹⁷. Svetlana avea să se gândească întotdeauna cu nostalgie la acele vremuri: „Acei ani mi-au întipărit în amintire că el mă iubea și încerca să-mi fie tată cu adevărat și să mă crească așa cum se pricepea el mai bine. Când a început războiul, toate astea au dispărut”¹⁸.

După moartea mamei sale, spune Svetlana, tatăl ei a devenit „autoritatea definitivă și de necontestat în toate”¹⁹. Nimeni nu s-a dovedit un manipulator psihologic mai strălucit decât Stalin, „bietul țăran” ținând-o sub control pe micuța „gospodină”. Svetlana s-a chinuit o viață întreagă să smulgă masca de tată model pe care o inventase ea pentru Stalin. Va reuși adesea, în chip spectaculos, doar pentru a descoperi că masca îi reținea de fiecare dată pe față. Trăia un paradox: era copilul care se putea juca cum voia cu cei mai puternici membri ai Biroului Politic, făcându-i secretarii ei, dar în același timp era și fetița îngrozitor de singură care învăța să fie cuminte.

Deși se spunea adesea că după moartea Nadiei familia s-a destrămat, membrii familiei resping ideea. Toți – bunicul Serghiei, bunica Olga, unchiul Stanislav, unchiul Alioșa și mătușa Maria Svanidze – au continuat să vină în vizită. Următorii doi, trei ani, cei din familiile Alliluev și Svanidze au rămas lângă Stalin. Au organizat împreună vara vacanțe la Soci și sărbătoreau Anul Nou și zilele de naștere la dacea lui Stalin de la Kunțevo. Aleksandr Alliluev, vărul Svetlanei, spunea că familia era fragilă, totuși se arăta unită, încă șocată de sinuciderea Nadiei, și toate neamurile se întrebau: „Cum de n-am văzut ce avea să se întâmple?”. Mai ales tatăl lui Aleksandr, Pavel, se simțea în mod deosebit vinovat pentru că-i oferise surorii sale acel mic pistol²⁰.

E chiar posibil ca Stalin să fi păstrat întrucâtva aparența unor legături de familie. Pe când Svetlana avea nouă ani, el a organizat o vizită la Tiflis, la mama sa, Keke, și i-a trimis la ea pe Svetlana, Iakov și Vasili. În 1935, cu doi ani înainte să moară, Keke continua să locuiască precum o țărăncă în camera de la parter, deși palatul din Tiflis era imens. Dar vizita n-a fost un succes. Keke a îngrozit-o pe Svetlana. Așezată pe un pat negru, de fier, înconjurată de bătrâne îmbrăcate în negru, care arătau ca niște ciori, Keke a încercat să vorbească cu Svetlana în georgiană. Dar numai Iakov vorbea georgiana. Svetlana a luat bomboanele oferite de bunică și a șters-o afară îndată ce a avut ocazia.

Stalin nu a venit cu ei. A reușit s-o viziteze doar înainte să moară, pe când era bolnavă în stadiu terminal. Se presupune că atunci, cu prilejul acelei vizite, i-a făcut Keke celebrul reproș. Ea l-a întrebat: „Iosif Vissarionovici, ce ești tu de fapt acum?” Stalin i-a răspuns: „Îți aduci aminte de țar? Ei bine, sunt ca un fel de țar”. La care Keke i-a reproșat: „Ce păcat că nu te-ai făcut popă”. Svetlana spunea că tatăl ei povestea cu „în-cântare” discuția asta mereu²¹.

Svetlana urma acum cursurile Școlii Model nr. 25, de pe Strada Staropimenovski, în centrul Moscovei. Când a împlinit șapte ani, Stalin i-a ordonat lui Karl Viktorovici Pauker, responsabil cu securitatea lui Stalin și a copiilor săi, să găsească cele mai bune școli²². Fratele ei, Vasili, de doisprezece ani la acea vreme, era în clasa a V-a la Școala nr. 20, nu dintre cele mai riguroase, dar a fost mutat la Școala Model nr. 25, ca să fie împreună cu ea. În fiecare zi din săptămână, o limuzină a Kremlinului îi lăsa pe Svetlana și Vasili în Piața Pușkin. De acolo mergeau pe jos o distanță nu prea mare, treceau de ușile masive din stejar și urcau la primul etaj, unde în holul impozant tronau portretele lui Lenin și al tatălui său.

Anii de școală ai Svetlanei au coincis cu perioada cultului personalității. Imaginea lui Stalin apărea pretutindeni, personalitatea lui a început să fie slăvită cu cele mai grandioase epitețe, de la Marele Cărmaci la Cel mai bun prieten al femeilor sovietice. Maria Svanidze, ruda sa, insista că nu era vorba de orgoliu personal. După cum spunea ea, Stalin susținea că „poporul are nevoie de un țar, de cineva în fața căruia să se închine și în numele căruia să trăiască și să muncească”²³. Această scuză justificativă nu e suficient de convingătoare, deși cultul personalității lui Stalin se pare că era rezultatul unor viclene calcule politice privind impactul propagandei, ca și al megalomaniei. În orice caz, Svetlana urca treptele școlii ca să dea cu ochii de chipul tatălui ei în fiecare dimineață.

Întrucât fusese obișnuită să aibă meditari acasă, școala i-a provocat un șoc. În prima zi s-a dus în toaleta băieților, pentru că acasă întotdeauna împărțea baia cu frații și verii ei; după acest incident avea să fie pomenită drept fata care a intrat în toaleta băieților²⁴.

Școala Model nr. 25, nu era o școală obișnuită. Era socotită cea mai bună din țară. Unul dintre foștii elevi avea s-o descrie astfel: aceasta era „școala la care se duceau copiii de granguri”²⁵. Într-atât de străină era lumea Școlii Model nr. 25 de ceea ce se întâmpla în restul țării încât parcă ai fi pătruns într-o altă lume. Holurile erau împodobite cu palmieri și lămâi, iar mesele de la cantină aveau fețe de masă albe. Elevii erau băieți și fete din familiile celor vestiți și puternici: actori, scriitori, un explorator în Arctica, un inginer de aviație, membri ai Comitetului Executiv al Comintern și ai Biroului Politic, înalți funcționari guvernamentali. Și aici veneau o mulțime de limuzine. Școala Model nr. 25 era un liceu sovietic cu standarde curriculare foarte înalte. Biblioteca școlii, care te întâmpina cu un

afiș impresionant – FĂRĂ CUNOȘTINȚE NU EXISTĂ COMUNISM – avea douăsprezece mii de volume și era abonată la cincizeci de ziare și reviste. Lângă bibliotecă se afla o încăpere liniștită unde copiii jucau domino, șah și alte jocuri²⁶.

Școala avea cercuri de teatru, dans, literatură, fotografie, aeromodele și modele de automobile, radio și electrotehnologie, parașutism și șah; cerc de box și cerc de drumetrie care se făcea pe străzile din apropiere. Acolo aveau loc competiții sportive: de tragere la țintă, turnee de volei. În școală erau un doctor și un stomatolog. Elevii erau duși în excursii la Galleriile Tretiakov și la Casa lui Tolstoi și își făceau vacanțele la case de odihnă de pe malul Mării Negre. Copiii trăiau în lumea fermecată creată de școala lor chiar și atunci când trenul cu care călătoreau spre taberele lor de vară din Crimeea, la începutul anilor 1930, trecea prin regiunile lovite de foamete din Ucraina, deși peroanele stațiilor de cale ferată erau pline de oameni înfometați, distruși de colectivizare. Profesorii lor nu discutau niciodată despre foamete.

Școala Model nr. 25 era un fel de „vitrină de reclamă a socialismului” și mii de oameni, inclusiv străini veneau să o viziteze. Pe urmele lor soseau fotografi și reporterii. În 1936, cântărețul american Paul Robeson și-a trimis fiul la școala asta, deși sub un nume schimbat. Când școala avea nevoie de bani, o scrisoare trimisă de directorul lui Stalin sau Kaganovici avea ecou. Joseph C. Lukes, un vizitator din America, nota în cartea vizitatorilor: „Standardele de iluminat, încălzire, ventilație și curățenie sunt la nivelul celor americane”²⁷. Curând, școala a primit și mai mulți bani pentru renovări și modernizări. Școala Model nr. 25 era menită să depășească școlile americane²⁸.

La începutul anilor 1930 erau școli și în afara Moscovei pe care străinii nu ajungeau să le viziteze, elevii mergeau la ore

fără caiete (scriau pe marginea manualelor vechi), iar creioanele erau raționalizate. Pentru că nu erau suficiente bănci, orele se țineau în schimburi. Școlile se închideau din lipsa lemnului de foc sau a gazului pentru lămpi. În afara capitalei, dezastrul produs de colectivizarea forțată și atacurile împotriva culacilor, care a dus la foamete pe scară largă, avea drept rezultat că 40% dintre elevi renunțau la școală. Mulți au și murit²⁹.

În 1929, Andrei Bubnov, comisar pentru educație și șef al Secției pentru agitație și propagandă a CC al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice (Agitprop), a chemat toate școlile „să se implice în lupta de clasă pentru transformarea economiei și societății sovietice”. Profesorii și elevii de la Școala Model nr. 25 urmau să întruchipeze această deviză stalinistă: „venerație și supunere față de ierarhie și autoritățile de stat; încredere în rațiune, optimism și progres; recunoașterea capacității de transformare a naturii, societății și ființei umane; recunoașterea necesității violenței”³⁰. Ca toate școlile sovietice, Școala Model nr. 25 contribuia la implementarea îndochinării prin afișe expuse pe coridoare: JOS CU INTERVENȚIA FASCISTĂ DIN SPANIA sau: TOVARĂȘI, DUCEM O VIAȚĂ MAI BUNĂ, VIAȚA A DEVENIT MAI PLINĂ DE BUCURIE (faimoasa cuvântare a lui Stalin din 1935)³¹.

Toții copiii sovietici erau educați în spiritul comunismului. Mai întâi erau octombriști, apoi pionieri, apoi comsomoliști. Deveni ai octombriștii în clasa întâi, la 7 noiembrie (octombrie pe stil vechi, după calendarul iulian), ca să coincidă cu Ziua Revoluției. Fiecare primea o stelută roșie, cu un cerc alb în mijloc, în care era efigia lui Lenin copil. Deveni ai pionierii în clasa a III-a. Copiii primeau o cravată roșie triunghiulară pe care trebuiau s-o poarte în fiecare zi. Primeau și o insignă cu deviza „Gata întotdeauna!”. Svetlana purta cu mândrie uniforma

de pionier și participa cu entuziasm la defilarea de 1 Mai din Piața Roșie în grupul Școlii Model nr. 25. Privind retrospectiv, Svetlana avea să spună: „Lenin era icoana noastră, Marx și Engels apostolii noștri, iar fiecare cuvânt al lor literă de Evanghelie”³². Și, fără discuție, tatăl ei avea dreptate în toate privințele, „fără excepție”.

Totuși în Școala Model exista un paradox. În 1933, când a început Svetlana școala acolo, doar 15% dintre profesori și directori erau membri ai Partidului Comunist. Mulți dintre ei aveau un trecut îndoielnic, făcuseră parte din nobilimea prerevoluționară, din Armata Albă, organizații religioase sau pătura negustorilor. Școala Model nr. 25 reușea să întrețină o atmosferă relativ democratică și cultiva un individualism de neacceptat ideologic³³. Unii dintre absolvenții săi au devenit oponenți ai sistemului sovietic, pe care-l criticau, și au activat ca reformiști în calitate de editori, istorici, juriști și activiști în domeniul drepturilor omului.

E necesar să comparăm reputația copiilor lui Stalin în școală: erau la poli opuși. Mulți dintre colegii de școală ai lui Vasili și-l amintesc ca pe un băiat plin de exuberanță, pus pe ghidușii, care avea întotdeauna probleme. Cel mai apropiat prieten al lui era poreclit Colhoznicul – familia băiatului se mutase recent de la țară, mama lui spăla podelele la școală³⁴.

Vasili era renumit pentru isprăvile sale. Cândva, lângă Școala Model nr. 25 fusese o biserică și se mai vedeau încă movițele mormintelor în curtea abandonată a cimitirului. Una dintre isprăvile favorite ale lui Vasili era să se strecoare în cimitir împreună cu amicii săi și să sape după oseminte³⁵. Și era de acum recunoscut pentru cum știa să înjure. Când era certat de către profesori, de obicei spunea că avea să se îndrepte pentru că trebuia să-și „amintească al cui fiu sunt eu”.

Totuși colegii lui îl socoteau ca fiind egalul lor. Odată, când a spart un geam și a data vina pe altcineva, aceștia l-au bătut. Când l-a chinuit pe un băiat fiindcă nu vedea bine, colegii au votat excluderea lui din Comsomol³⁶. S-a petrecut un incident amuzant când acesta, în mod deliberat, a întrerupt un film care era prezentat unor profesori aflați în vizită și instructorul său a strigat: „Stalin, ieși afară”. Au înghețat cu toții până când l-au văzut pe micul Vasili părăsind încăperea. Ori de câte ori încerca să-și intimideze profesorii sau directorul școlii, erau trimise informații lui Stalin, care transmisese indicații ferme ca întotdeauna copiii săi să fie tratați la fel ca toți ceilalți³⁷.

Lui Vasili îi era evident frică de tatăl său, dar se baza întotdeauna pe autoritatea pe care i-o conferea numele. La vârsta de doisprezece ani îi scria lui Stalin (își asumase numele de Vaska Krasnii – Vaska cel Roșu, probabil ca să-i facă plăcere acestuia):

5 august 1933

Salut, tată,

Am primit scrisoarea ta. Mulțumesc. Îmi scrii că putem pleca din Moscova pe 12. Tată, l-am rugat pe comandant să facă ceva pentru situația soției profesorului. Dar acesta a refuzat. Așa că profesorul a făcut în așa fel ca soția lui să lucreze în baraca muncitorilor... Tată, îți trimit trei pietre pictate de mine. Suntem bine sănătoși și învăț, până când ne vom întâlni iar, curând.

Vaska Krasnii³⁸.

În acest caz, intervenția lui Vasili fusese o faptă bună, dar personalul școlii vădea nervozitate știind că trebuia să aibă grijă de copiii lui Stalin. Vasili i se plânse tatălui său:

26 septembrie

Salut, tată,

O duc bine, mă duc la școală și viața e frumoasă. Acum joc în prima echipă de fotbal a școlii, dar de fiecare dată când

mă duc să joc, sunt multe discuții că nu pot să joc fără aprobarea tatălui. Te rog scrie-mi dacă pot să joc sau nu și o să fac așa cum spui.

Vaska Krasnii³⁹.

Numai Svetlana și-a dat seama ce a însemnat pentru Vasili sinuciderea mamei sale pe când avea doar unsprezece ani. Ea credea că dispariția Nadiei din viața lor l-a distrus complet pe fratele ei. Acesta a început să bea de la treisprezece ani și, când se îmbăta, adesea își vărsa veninul pe sora lui. Când limbajul urât și amănuntele sexuale deveneau prea explicite, Iakov, fratele ei vitreg, intervenea în apărarea ei. Mai târziu avea să spună în cadrul unor interviuri: „Fratele meu mi-a făcut foarte de vreme educație sexuală de cea mai murdară speță”⁴⁰. Nu a vorbit niciodată prea mult despre asta, dar e limpede că s-a ținut departe de Vasili, la distanță de siguranță. Spunea că a descoperit cât de mult îl iubea pe fratele ei abia după moartea acestuia.

Totuși i-a rămas recunoscătoare pentru un lucru. În copilărie, Svetlana se îmbolnăvea adesea, dar tatăl ei refuza s-o trimită la spital, probabil din motive de securitate. Își amintea îndelungatele zile de singurătate, izolată în camera ei, doar cu surori medicale și doica ei⁴¹. Dar în adolescență a intervenit o schimbare. După ce i-a reproșat că e „grasă și bolnăvicioasă”, Vasili a împins-o spre sport. Curând avea să facă parte din echipa de schi și volei, a dobândit o sănătate robustă, care o va caracteriza tot restul vieții.

În 1937, Vasili a fost transferat în cele din urmă la Școala Specială nr. 2 din Moscova, unde a continuat să profite de numele său, refuzând să-și facă temele, aruncând ghemotoace de hârtie prin clasă, fluierând, cântând sau ieșind din clasă. Dar la noua școală, directorul a încercat să-i acopere defectele și chiar i-a îngăduit să se sustragă de la examenele de sfârșit de

an. Profesorul de germană care a încercat să-l lase corijent a fost amenințat cu destituirea. Chiar și după ce, exasperat, Stalin a dat dispoziție să se țină „un jurnal secret” asupra comportamentului său, alți înalți funcționari l-au protejat⁴². Circulă un zvon mai rău legat de numele lui: Vasili s-ar putea să fi determinat „arestarea părinților unui băiat care l-a întrecut la o competiție athletică”⁴³.

În 1938, puștiul de șaptesprezece ani a fost trimis la Școala Militară de Aviație de la Kacinsk, unde Stalin a crezut că va dobândi disciplina de care avea nevoie, dar și aici a cerut și a primit privilegii deosebite. Vasili învăța ce înseamnă puterea numelui tatălui său care, în cele din urmă, s-a dovedit a fi nenorocirea lui.

În vremea asta Svetlana aducea silitoare acasă carnetul de elev în erau trecute rezultatele sale la învățătură și purtare. Seara, la cina de la Palatul Galben, tatăl ei îi examina carnetul și-l semna, așa cum se cerea unor părinți responsabili. Era mândru de ea. Era o fetiță cuminte. Îndoctrinarea ei se vădea limpede în cuvintele consemnate pe când era în clasa a III-a într-o evaluare a rezultatelor făcută de Nina Groza, directoarea școlii: „Sub conducerea dumneavoastră, școala noastră a ajuns în rândul celor mai bune școli din Uniunea Sovietică”⁴⁴. Svetlana a devenit una dintre micile „luptătoare pentru comunism”.

Până la șaisprezece ani, la fel ca mulți dintre colegii ei, Svetlana a fost o idealistă comunistă, însușindu-și ideologia partidului fără să reflecteze asupra ei. Dar retrospectiv, avea să fie îngrozită de modul în care această ideologie impunea cenzura gândirii personale și a dus la hipnoza în masă a milioane de oameni. Ea denumea fenomenul „mentalitate de sclavi”. Vasili, cu cinism, a învățat să manipuleze sistemul, care, prin natura sa, îndemna la corupție. El a înțeles foarte repede: cea mai bună cale de a te afirma era să trădezi pe un altul.

